

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Koistinen, Aino-Kaisa

Title: Erojen politiikkaa antroposeenin aikana

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Koistinen & Sukupuolentutkimuksen seura, 2018.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Koistinen, A.-K. (2018). Erojen politiikkaa antroposeenin aikana. Sukupuolentutkimus, 31(1), 41-43.

EROJEN POLITIIKKA ANTROPOSEENIN AIKANA

Aino-Kaisa Koistinen

Richard Grusin (toim.) (2017) *Anthropocene Feminism*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 233 s.

Käsitteet *posthumanismi* ja *antroposeeni* ovat viime aikoina nousseet usein esiin niin luonnontieteellisissä keskusteluissa kuin humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä tieteenaloilla. Posthumanismilla viitataan yleensä ihmisten ja ei-inhimillisten ”toisten” välisten dikotomioiden purkamiseen keskittyvään teoriaan tai filosofiaan, kun taas antroposeeni tarkoittaa uutta ihmisen aiheuttamaa geologista epookkia tai väljemmin ihmisen toiminnan vaikutuksen laajuutta maapallollamme (ks. esim. Lummaa & Rojola 2014).

Richard Grusin toimittama *Anthropocene Feminism* käsittelee posthumanismiin ja antroposeeniin liittyvää problematiikkaa puretuun jälkimmäiseen käsitteeseen ja sen suhteeseen feminismiin. Teos koostuu yhdeksästä artikkelista, joiden kirjoittajina on sekä tieteen- että taiteentekijöitä eri aloilta. Mukana on muun muassa tunnettuja posthumanistisen feminismin ja feministisen uusmaterialismin teoreetikkoja, kuten Rosi Braidotti, Stacy Alaimo, Claire Colebrook ja Myra J. Hird.

Mitä sitten on ”antroposeenin feminismi”? Feminististä teoriaa tuntevan lukijan on helppo sisäistää Grusinin teoksen johdannossa esittämä väite, että juuri eron kysymys liittyy antroposeenin feministiseen keskusteluun. Grusin kuitenkin kritisoi antroposeenikeskustelua siitä, että erontekoihin liittyvät eettiset ongelmat esitetään ikään kuin uutena antroposeenin ajan vaatimana ilmiönä. Feministisen ajattelun piirissä erojen etiikasta ja politiikasta on kuitenkin keskusteltu jo pitkään. Tämän takia feministisiä teorioita tulisi Grusinin mukaan hyödyntää enemmän antroposeenista käytävissä keskusteluissa. Johdannossa hän erittelee feministisen ajattelun historiaa erojen huomioimiseen ja ihmiskeskeisen ajattelun purkamiseen liittyen. Teksti toimii hyvin lyhyenä johdatuksena feminismin ja antroposeenin leikkauspisteisiin.

MONIA NÄKÖKULMIA

Kuten feministiseltä teokselta voi odottaa, *Anthropocene Feminism* ei tarjoa selkeää, yhtenäistä vastausta siihen, mitä antroposeenin feminismi on. Sen sijaan lukijalle välittyy moniääninen katsaus siihen, mitä annettavaa feminisminä voi olla antroposeenin aikana. Johdannon lisäksi erityisesti Rosi Braidottiin ”Four Theses on Posthuman Feminism” tarjoaa hyödyllisen katsauksen feminismin historiaan suhteuttaen sitä posthumanismiin ja antroposeeniin kysymyksiin. Braidotti korostaa, että vaikka osa feminismin suuntauksista onkin pohjannut valistuksen ihanteisiin, kun naiset on pyritty korottamaan samaan ihmisen kategoriaan valistuksen ideaalimiehen kanssa (tätä kategoriaa kyseenalaistamatta), feminismiä ei tulisi pitää osana humanismia. Tästä huolimatta on muistettava, että feminismin piirissä on myös pyritty horjuttamaan humanistista ihmiskeskeistä maailmankuvaa, mikä tekee siitä lähtökohtaisesti posthumanistista.

Yksi teoksen kiinnostavimmista artikkeleista on Claire Colebrookin ”We Have Always Been Post-Anthropocene: The Anthropocene Counterfactual”, jossa hän kysyy, voimmeko kuvitella ihmiskunnalle historian, joka ei olisi johtanut antroposeeniin. Millainen olisi ihminen, joka ei olisi saanut aikaan näin laajoja muutoksia maapallolla? Colebrook varoittaa lukijoita siitä, että antroposeeni-käsitteellä

ihmiset määritellään *uudelleen ihmisiksi*, eli muusta maailmasta erillisiksi, vaikka juuri tällainen ajattelu on hänen mukaansa johtanut esimerkiksi ilmastonmuutokseen. Kuten Donna Haraway teoksessaan *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene* (2016), myös Colebrook varoittaa teknologiseen kehitykseen nojaavista tulevaisuudenkuvitelmissä. Hänen mukaansa keskustelut antroposeenista unohtavat historian, ja siksi tulisikin kysyä, millaiset teot vaikuttivat antroposeenin ihmisen syntyyn.

Teos avaa antroposeenin feminismiä kiitetävän monipuolisesti tarjoten sekä antroposeenin diskursiivista että materiaalista todellisuutta puntaroiivia näkökulmia. Esimerkiksi Lynne Hufferin artikkeli kritisoi sitä, miten Elizabeth Groszin pyrkimys tutkia materiaalista maailmaa ”itsessään” unohtaa sen epistemologisen kehyksen, jossa elämästä itsessään (*life itself*) voidaan ylipäänsä puhua. Tämä voi johtaa siihen, että pidämme nykyistä tapaamme tarkastella elämää itsessään universaalina totuutena maailmasta.

Stacey Alaïmon artikkeli puolestaan pureutuu diskurssien ja materiaalsen maailman suhteeseen väittäessään, että antroposeeni-diskurssi tekee ihmisestä oudolla tapaa immateriaalsen luonnonvoiman, joka vaikuttaa maailmaan olematta itse osallinen siinä. Tätä tukevat antroposeenin esittämisen visuaaliset troopit, kuten kuvat maapallostakaukaa avaruudesta katsottuna, jotka etäännyttävät katsojan antroposeenin yhteiskunnallisista ongelmista, esimerkiksi ilmastopakolaisuudesta ja sukupuuttoaallostasta. Alaïmo kysyy myös, keneen antroposeenin ”anthropos” viittaa ja varoittaa, että termillä rakennetaan uutta universaalista ihmishenkilöä, jolloin unohdetaan sekä ihmisten väliset erot että ihmisten materiaaliset kytkeytyvät ei-inhiillisiin olentoihin.

Jill Schneidermanin ”The Anthropocene Controversy” sen sijaan on selkeä johdatus antroposeenikäsitteen ongelmiin geologin näkökulmasta. Antroposeeni on Schneidermanin mukaan ongelmallinen käsite ainakin kolmelta kannalta. Ensiksikin geologien keskuudessa on kiistelty siitä, voidaanko todistaa, että on alkanut uusi, ihmisten aiheuttama epookki. Toiseksi, jos tällainen epookki on löydettävissä, mihin sen alkupisteen voi paikantaa? Tutkijat ovat esittäneet niinkin toisistaan eriäviä alkupisteitä

kuin tulentekotaidon keksiminen, teollistuminen ja ensimmäiset atomipommit. Alkupisteen paikantaminen on poliittista, koska se määrittelee sen, onko antroposeeni koko ihmiskunnan aiheuttama, vaiko enemmänkin tiettyjen kulttuurien aikaansaannosta.

Kolmanneksi Schneiderman nostaa esiin antroposeenin nimeämisen ongelmallisuuden. Londa Schiebingeriin (1993a; 1993b) viitaten Schneiderman tarjoaa esimerkiksi Linnaeuksen *mammalia*-käsitteen, joka yhdisti nisäkkäät naaraspuolisten eläinten ominaisuuden, maidontuotannon, kautta. Tämä liitti myös ihmisnaiset miehiä kiinteämmin eläimellisyyteen. Tieteellinen terminologia ei siis ole vapaa historiallis-kulttuurisista, poliittisista ja eettisistä ulottuvuuksista, mikä koskee myös geologisten epookkien nimeämistä. Tämän takia Schneiderman kehottaakin geologeja ottamaan huomioon myös humanistiset ja yhteiskuntatieteelliset – ja feministiset – näkökulmat uutta epookkia nimettäessä.

Myra J. Hird ja Alexander Zahara kartoittavat artikkelissaan kiinnostavalla tavalla roskan kulttuurihistoriaa keskittyen Kanadan pohjoisten osien roskaongelmiin, kuten myrkkyaasuja levittäviin palaviin kaatopaikkoihin. Hirdin ja Zaharan mukaan roskan historia liittyy kolonialismin historiaan, sillä inuiiteilla ei ollut roskan käsitettä ennen kuin länsimaiset uudisasukkaat opettivat sen heille. He todentavat, että luonnon roskaamisella ja alkuperäiskansojen kohtelulla on selkeitä yhtymäkohtia: alkuperäiskansoja kun on myös kohdeltu roskana. Lopuksi Hird ja Zahara toteavat, että antroposeenin aikana on vaarallista luottaa luonnon herruuteen perustuviin oletuksiin ja teknologian voittokulkuun. Länsimaisen ajattelun rinnalle tulisikin nostaa alkuperäiskansojen tietoa luonnon kanssa ja *osana sitä* elämisestä.

YHDISTÄVIÄ ARGUMENTTEJA

Teosta yhdistäviä argumentteja on ensinnäkin, ettei antroposeenin nimeäminen – tai tunnustaminen epookkina – ole ongelmatonta. Antroposeenin tunnustamisen ja nimeämisen politiikasta tulisikin keskustella eri tieteenalojen edustajien näkemykset huomioiden. Toinen toistuva huomio on, ettei

antroposeenia määriteltäessä tule unohtaa ihmisten välisiä eroja, saati asettaa ihmistä hierarkkiseen asemaan suhteessa ei-inhimilliseen. Kolmanneksi teoksen artikkelit pyrkivät suhteuttamaan antroposeenia myös muihin ilmiöihin, kuten esimerkiksi kapitalismiin (ks. esim. Cloverin ja Spahrin artikkeli marxismista ja antroposeenista sekä Hirdin ja Zaharan väitteet roskasta kapitalismin ”ylijäämänä”. Neljänneksi artikkeleissa varoitetaan luottamasta siihen, että antroposeenin voisi selittää teknologisilla keksinnöillä ja luonnon manipuloinnilla, sillä juuri tällainen ajattelu löytyy ilmiön taustalta.

Kaiken kaikkiaan teoksesta välittyy näkemys, että antroposeeni on kompleksinen käsite, joka vaatii eroihin liittyvien eettisten ja poliittisten kysymysten tarkkaa pohdintaa. Tähän feministinen teoria voi, ja sen myös pitää, tuoda oman panoksensa. Antroposeenin ajan vaatima ihmiskeskeisyydestä luopuminen ei kuitenkaan aina näyttäyty yksinomaan ongelmattomana feminismille, onhan feministiselle teorialle keskeistä myös ihmisten keskinäisen tasa-arvon parantaminen (ks. esim. Braidottin sekä Cloverin ja Spahrin artikkelit). Feministisessä erojen politiikassa on kuitenkin potentiaalia ulottua laajempiin eroihin, jotka kattavat myös ei-inhimillisen maailman, kuten useat feministisen teorian suuntaukset ovat jo osoittaneet.

Anthropocene Feminismiä voi suositella jokaiselle feminismiin, ihmiskunnan ja maailmamme tulevaisuudesta kiinnostuneelle. Paikoin teoksen artikkelit ovat kuitenkin melko vaikealukuisia jopa posthumanistisiin ja feministisiin teorioihin jo tutustuneelle lukijalle. Jäinkin miettimään, miten korkealentoista teoreettis-filosofista ajattelua saisi muunnettua muotoon, joka olisi helpompi välittää myös akateemisen maailman ulkopuolelle.

FT Aino-Kaisa Koistinen on muun muassa posthumanistiseen feminismiin erikoistunut kirjallisuuden yliopistotutkija (ma.) Jyväskylän yliopistossa.

KIRJALLISUUS

- Haraway, Donna (2016) *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press.
- Lummaa, Karoliina ja Rojola, Lea (toim.) (2014) *Posthumanismi*. Turku: Eetos.
- Schiebinger, Londa (1993a) *Nature's Body: Gender in the Making of Modern Science*. Boston: Beacon Press.
- (1993b) Why Mammals Are Called Mammals: Gender Politics in Eighteenth-Century Natural History. *American Historical Review* 98:2, 382–411.